

ARHITEKTURA OBJEKATA
DOMOVA KULTURE
U REPUBLICI SRBIJI

KNJIGA APSTRAKATA

Uredili:
Dr Radivoje Dinulović
Mr Dragana Konstantinović
Miljana Zeković

ARHITEKTURA OBJEKATA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI

KNJIGA APSTRAKATA

Stručni skup u okviru naučno - istraživačkog projekta
**„Tehničko tehnološko stanje i potencijali
objekata domova kulture u Republici Srbiji“**
27.oktobar 2012, Novi Sad

Arhitektura objekata domova kulture u Republici Srbiji

KNJIGA APSTRAKATA

Uredili:

Dr Radivoje Dinulović
Mr Dragana Konstantinović
Miljana Zeković

Recenzenti:

Dr Miomir Mijić, vanredni profesor Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu
Dr Jelena Todorović, vanredni profesor Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu

ISBN 978-86-7892-470-5

Tehnička obrada:

Dragana Pilipović

Izdavač:

Departman za arhitekturu i urbanizam
Fakultet tehničkih nauka
Novi Sad

Izdanje pomaže:

Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije

Štampa:

Departman za arhitekturu i urbanizam
Fakultet tehničkih nauka
Novi Sad

Tiraž:

100

Arhitektura objekata domova kulture u Republici Srbiji

Autori:

Dr Radivoje Dinulović
Dr Maja Ristić
Mr Dragana Konstantinović
Dr Jelena Stojanović
Renata Balzam
Mr Babić Tatjana
Aleksandar Brkić
Dr Tatjana Dadić Dinulović
Dr Romana Bošković
Maja Momirov
Miljana Zeković
Višnja Žugić
Dragana Pilipović
Karl Mičkei
Aleksandra Pešterac
Daniela Dimitrovska
Dr Ljiljana Vukajlov
Dijana Apostolović
Aleksandra Bandić
Dr Darko Reba
Oršolja Alaćan

PROGRAM STRUČNOG SKUPA

"ARHITEKTURA OBJEKATA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI" Subota 27. oktobar 2012. godine 11:00h - 15:00h

Diplomska Sala (5. sprat Departmana za arhitekturu i urbanizam)

1	Dr Radivoje Dinulović	Arhitektonski objekti Domova kulture u Republici Srbiji - uvodna reč
2	Maja Momirov	Programska struktura i prostorna organizacija Domova kulture u odnosu na potrebe lokalne zajednice
3	Aleksandra Pešterac Daniela Dimitrovska	Modeli komunikacije između kuća kulture i publike
4	Dragana Pilipović	Nesvakidašnje i neobične pojave Domova kulture u Republici Srbiji
5	Dr Ljiljana Vukajlov Aleksandra Bandić Dijana Apostolović	Značaj urbanističkih uslova za funkcionisanje Domova kulture u Republici Srbiji
pauza		
6	Mr Tatjana Babić Renata Balzam	Kulturno-istorijska vrednost Sokolskog doma - „Doma kulture“ u Subotici
7	Dr Maja Ristić	Promena civilizacije ili samo jedna utopija
8	Dr Jelena Stojanović	<i>Procep u imaginarnom</i> : Domovi kulture i umetničke ideologije šezdesetih godina dvadesetog veka na primeru Kulturnog centra u Beogradu
9	Dr Darko Reba	Urbani i programski kontekst Kulturnih centara u Vojvodini
10	Dr Tatjana Dadić Dinulović Dr Romana Bošković	Kulturne potrebe i prostori za kulturu, Studija slučaja: Bečež

SADRŽAJ

TEHNIČKO-TEHNOLOŠKO STANJE I POTENCIJALI OBJEKATA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI Dr Radivoje Dinulović	8
PROMENA CIVILIZACIJE ILI SAMO JEDNA UTOPIJA (KONCEPT, NAMENA, PROGRAMSKA ORIJENTACIJA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI) Dr Maja Ristić	14
PROGRAMSKE OŠNOVE DOMOVA KULTURE U KONTEKSTU PROMENA IDEOLOŠKE DRUŠTVENE SLIKE - SLUČAJ SFRJ Mr Dragana Konstantinović	16
PROCEP U IMAGINARNOM: DOMOVI KULTURE I UMETNIČKE IDEOLOGIJE ŠEZDESETIH GODINA DVADESETOG VEKA NA PRIMERU KULTURNOG CENTRA U BEOGRADU Dr Jelena Stojanović	18
KULTURNO-ISTORIJSKA VREDNOST SOKOLSKOG DOMA - „DOMA KULTURE“ U SUBOTICI Renata Balzam Mr Babić Tatjana	20
ULOGA DOMA KULTURE U ODNOSU NA DRUŠTVENE KONTEKSTE U SRBIJI/ BEOGRADU: USTANOVA KULTURE "VUK KARADŽIĆ" Aleksandar Brkić	22
KULTURNE POTREBE I PROSTORI ZA KULTURU STUDIJA SLUČAJA: BEČEJ Dr Tatjana Dadić Dinulović Dr Romana Bošković	24
PROGRAMSKA STRUKTURA I PROSTORNA ORGANIZACIJA DOMOVA KULTURE U ODNOSU NA POTREBE LOKALNE ZAJEDNICE Maja Momirov	26

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA I STUDENTSKI KULTURNI CENTAR - STANJE I POTENCIJALI PROSTORA ZA KULTURU NOVOG SADA Miljana Zeković Višnja Žugić.....	28
NESVAKIDAŠNJE I NEOBIČNE POJAVE U DOMOVIMA KULTURE Dragana Pilipović Karl Mičkei.....	30
MODELI KOMUNIKACIJE IZMEĐU KUĆA KULTURE I PUBLIKE Aleksandra Pešterac Daniela Dimitrovska	32
ZNAČAJ URBANISTIČKIH USLOVA ZA FUNKCIONISANJE DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI Dr Ljiljana Vukajlov Aleksandra Bandić Dijana Apostolović.....	34
URBANI I PROGRAMSKI KONTEKST KULTURNIH CENTARA U VOJVODINI Dr Darko Reba Aleksandra Bandić	36
GRAD, KULTURA I ARHITEKTURA: STUDIJA SUBOTICE Oršolja Alaćan.....	38

TEHNIČKO-TEHNOLOŠKO STANJE I POTENCIJALI OBJEKATA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI

Dr Radivoje Dinulović

Istraživački projekat „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali objekata Domova kulture u Republici Srbiji“ usmeren je ka identifikaciji, analizi, vrednovanju, sistematizaciji i prezentaciji podataka o prostornom i tehničko-tehnološkom stanju u potencijalima objekata domova kulture u našoj zemlji koji su u aktivnoj upotrebi, kao i onih objekata koji su u toj funkciji intenzivno korišćeni u neposrednoj prošlosti.

Opšti cilj ovog istraživanja možemo posmatrati u tri domena, koja su podudarna sa tri faze razvoja projekta: identifikacija i analiza stanja objekata za Domove kulture; valorizacija ovih objekata; i, najzad, prospekcija mogućih transformacija i razvoja. U tom smislu, osnovni cilj prve faze projekta, planirane da traje dve godine, je uspostavljanje baze podataka o objektima Domova kulture u Srbiji. U drugoj fazi projekta biće izvršeno vrednovanje ovih objekata na osnovu niza različitih problemskih kriterijuma, nakon čega će biti izvršen uporedni prikaz karakteristika, vrednosti i potencijala svih istraženih objekata. U trećoj, završnoj fazi projekta, biće postavljene programske pretpostavke za izradu planskih dokumenata za očuvanje, rekonstrukciju, razvoj ili zamenu objekata Domova kulture u Srbiji, a u skladu sa definisanim principima kulturne politike i kulturne produkcije u Republici.

Na osnovu uobičajenih tipoloških klasifikacija, podgrupa „domovi kulture“ pripada tipološkoj grupi „objekti kulture“, koja, opet, pripada tipološkoj vrsti „objekti javne namene“ („javni objekti“, ili „javne zgrade“). Naravno, sve poznate tipološke klasifikacije u oblasti arhitektonske teorije i istorije su po svom karakteru autorske, a ne pravne ili formalne. O tome govori i činjenica da je u našim važećim zakonima, normativima i standardima do sada prepoznata isključivo već pomenuta kategorija „objekti javne namene“, koja nije dalje tipološki razrađivana. Zbog toga će u pogledu tipoloških klasifikacija ovo istraživanje biti zasnovano na izabranim referentnim naučnim izvorima iz opštih i posebnih oblasti arhitekture, teorije, dizajna, tehnologije, zaštite i bezbednosti objekata.

Za shvatanje savremenog pristupa temi opštih arhitektonskih tipologija referentnim smatramo rad Nikolausa Pevznera „Istorija tipova građevina“

(Pevsner, Nikolaus: History of Building Types, Thames & Hudson, London, 1976).

U domenu objekata spektakla, pa, time i objekata Domova kulture možemo konstatovati izuzetno divergentan pristup i orijentacije različitih autora, koji su uspostavili pojedinačne i, često, kontradiktorne tipološke klasifikacije. Kada je reč o Domovima kulture, kao tipološkoj kategoriji specifičnoj za konkretan ideološki, politički, socijalni i kulturni kontekst nekadašnje Jugoslavije, pa, time i Srbije u XX veku, možemo konstatovati gotovo potpuno odsustvo referentne literature i izvora.

U metodološkom smislu, budući da Domovi kulture u programskom i prostornom smislu podrazumevaju postojanje scensko-gledališnog korpusa kao centralne funkcionalne celine, možemo se osloniti na izvore već ispitane u okviru naučnog projekta „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali objekata za scenske događaje u Republici Srbiji (16010)“, kao prethodnim istraživanjem, i pozvati se na američke autore Lija Simonsona (Simonson, Lee: The Stage is Set, Theatre Art Books, New York, 1963) i Džordža Ajzenora (Izenour, George: Theater Design, Yale University Press, New Haven, 1996), britanske istoričare scenskog prostora Ričarda i Helen Likroft (Leacroft, Richard & Helen: Theatre & Playhouse, Methuen, London, 1985), savremene teoretičare Ijana Mekintoša (Mackintosh, Iain: Architecture, Actor & Audience, Routledge, London, 1993), Ronija Halrina i Margaret Šuring (Mulryne, Ronnie & Shewring, Margaret: Making Space for Theatre, Mulryne and Shewring LTD, Startford-upon-Avon, 1995). kao i na nemačku autorku Hanelore Šubert (Schubert, Hannelore: Moderner Theaterbau, Karl Kramer Verlag, Suttgart, 1971), italijanskog istoričara arhitekture Roberta Aloja (Aloi, Roberto: Architettura per lo spettacolo, Ulrico Hoepli Editore, Milano, 1958), te arhitektu i teoretičara Marija Pizanija (Pisani, Mario: I luoghi dello spettacolo, Officina Edizioni, Roma, 1989). U odnosu na sve nabrojane autore i njihova dela, na osnovu karaktera kritičkog pristupa, definicije obuhvata teme, kao i metodološkog postupka za ovaj projekat referentnim smatramo rad grupe ruskih naučnika „Arhitektura sovjetskog teatra“ (Gnedovskiĭ, Юриĭ, ur: Arhitektura sovjetskogo teatra, Stroĭizdat, Moskva, 1986), koje predstavlja model problemski, istorijski i tehnički utemeljenog naučnog istraživanja u oblasti arhitekture scenskih objekata.

U istraživačkom i metodološkom pogledu, projekat će biti oslonjen na proces i rezultate već navedenog naučnog projekta pod nazivom „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali objekata za scenske događaje u Republici Srbiji (16010)“

realizovanog od 2007. do 2010. godine od strane Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, uz učešće Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, Akademije umetnosti u Novom Sadu i Građevinskog fakulteta u Subotici. U radu će biti korišćena i iskustva stečena u okviru međunarodnog projekta „Pozorišni atlas“ (Theatre Atlas), organizovan od strane međunarodne asocijacije OISTAT (Organisation Internationale des Scénographes, Techniciens, et Architectes de Théâtre), koji je otvoren u svim zemljama - članicama od 1996. godine, sa ciljem objedinjavanja i publikovanja podataka o pozorišnim zgradama u svetu. Ovo istraživanje delimično je sprovedeno i u našoj zemlji, u organizaciji JUSTAT-a, tada kao Oistat centra Srbija, i Grupe za scenski dizajn Interdisciplinarnih poslediplomskih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu, uz finansijsku podršku Sekretarijata za kulturu i Sekretarijata za urbanizam AP Vojvodina, tokom 2002. i 2003. godine, a sada je u toku u organizaciji Centra za scenski dizajn, arhitekturu i tehnologiju (SCen), koji je od 2009. godine preuzeo funkciju Oistat centra Srbija. Veoma su značajna i naučna istraživanja koja u kontinuitetu vrši Laboratorija za akustiku Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Beogradu, pod vođstvom prof. dr Miomira Mijića, istraživanja koja su u poslednje tri decenije vršena na Institutu za pozorište, film, radio i televiziju Fakulteta dramskih umetnosti Univerziteta umetnosti u Beogradu, pod vođstvom prof. dr Alojza Ujesa, kao i istraživanja vršena u okviru nastave na Grupi za scenski dizajn Centra za interdisciplinarne studije Univerziteta umetnosti u Beogradu od 2001. do 2007. godine, pod vođstvom prof. dr Radivoja Dinulovića. Značajna su, takođe, i pojedinačna istraživanja sprovedena u okviru rada na doktorskim ili magistarskim tezama, kao i brojnim diplomskim projektima studenata.

Podaci prikupljeni u navedenim istraživanjima će biti, nakon odgovarajuće provere, uključeni i u projekat „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali objekata Domova kulture u Republici Srbiji“.

Arhitektonski objekti Domova kulture predstavljaju jednu od karakterističnih tipoloških grupa objekata kulture, i, dalje, javnih objekata. Ovoj tipološkoj grupi pripadaju brojni objekti izgrađeni načelno u gotovo svim opštinama u Srbiji (kao i u čitavoj nekadašnjoj SFR Jugoslaviji) u periodu između 1945. i 1990. godine. Ovi objekti građeni su sa zadatkom da omoguće produkciju i realizaciju događaja iz oblasti scenskih i likovnih umetnosti, kao i kulture u najširem smislu reči. Domovi kulture, šire gledano, kao i pozorišta, koncertne sale, muzički centri, bioskopi, kulturni i lokalni centri i ostali javni objekti u kojima kao dominantan, ili jedan od dominantnih prostornih sklopova postoji scensko-gledališni prostor spadaju u kategoriju objekata za scenske događaje.

Nezavisno od vrste spektakla kojoj je namenjen, scensko-gledališni prostor je programsko i funkcionalno jezgro ovih objekata, a karakterističan je po definisanoj podeli na dve prostorne zone – zonu scenskog događaja (pozornicu) i zonu iz koje se događaj percipira (gledalište). Konfiguracija ove dve prostorne zone, koja varira u veoma bogatom i širokom opsegu, uvek je jedno od ključnih projektantskih pitanja koje neposredno utiče na čitav prostorni sklop objekata, sa jedne strane, kao i na način eksploatacije i čitav niz parametara upotrebe prostora, sa druge. To se odnosi na sve problemske, konceptijske i tehničke aspekte projektovanja, građenja i korišćenja scenskih objekata, gde posebno mesto imaju funkcionalno-tehnološka, inženjerska i bezbednosna pitanja.

U hronološkom smislu, mogli bismo posmatrati izgradnju Domova kulture u Srbije, u okviru tadašnje SFR Jugoslavije, kao načelno homogenu kategoriju. Ipak, vreme između 1945. i 1990. godine, iako određeno deklarativno nepromenljivim ideološko-političkim, administrativnim i društvenim korpusom, posmatračemo u tri ključna perioda:

- od 1945. do 1948.
(Srbija u centralizovanoj Jugoslaviji, u okviru Kominterne);
- od 1948. do 1974.
(Srbija u centralizovanoj Jugoslaviji);
- od 1974. do 1990.
(Srbija u decentralizovanoj Jugoslaviji).

Svaki od ovih perioda ima veoma specifične ideološke, političke, ekonomske i kulturne karakteristike, koje su neposredno određivale društveni kontekst uspostavljanja institucija kulture i izgradnje objekata za zadovoljenje određenih kulturnih potreba. Ovi su periodi, naravno, bili određeni divergentnim, a često i oprečnim namerama i planovima, pa je, kao rezultat, nastalo današnje stanje u oblasti graditeljstva za kulturu.

Postojeće stanje objekata Domova kulture u Srbiji, kao ni u Jugoslaviji, nikada nije detaljno istraženo, pa država danas ne raspolaže relevantnim podacima o zgradama i prostorima koji su na raspolaganju za korišćenje. To se odnosi, pre svega, na činjenicu da objekti nisu u potpunosti ni identifikovani, ni istraženi, pa je po sebi jasno da dalji koraci u proučavanju ovog građenog fonda nisu mogli biti preduzeti. Ipak, na osnovu raspoloživih fragmentarnih podataka, kao i na osnovu neposrednog uvida u situaciju, možemo sa sigurnošću da tvrdimo da je

postojeći građevinski fond, uprkos značajnim pojedinačnim intervencijama koje su pretežno izvršene u velikim gradovima, u načelu u lošem građevinskom, inženjerskom i tehničko-tehnološkom stanju.

Stanje objekata u odnosu na različite aspekte bezbednosti je zabrinjavajuće, a posebno u odnosu na zaštitu od požara. Takođe, možemo konstatovati i da je građevinski fond u celini nedovoljno iskorišćen, što se odnosi, pre svega, na veliki broj domova kulture, kulturnih i lokalnih centara koji su tokom društvenih i političkih promena izgubili svoju osnovnu namenu, a njihova nova namena nije jasno definisana.

Sa druge strane, u kulturnoj produkciji, i, posebno, produkciji scenskih događaja, u poslednje dve decenije su se dogodile dramatične promene. Ove su promene posebno burne i plodne u domenu vaninstitucionalne produkcije, kao i u oblasti stvaranja novih, alternativnih produkcijskih institucija. Po pravilu, ove nove institucije čija se alternativnost ogleda u pogledu izvora finansiranja, načina organizovanja i tehnološkim potrebama, ne raspolažu odgovarajućim radnim prostorom. O prostorima, koje bi država i lokalne zajednice mogli ponuditi kako bi podstakli nove kulturne programe još uvek ne možemo govoriti.

Zaključak se jasno nameće: pažljivo istraženim, sistematizovanim i prikazanim stanjem objekata za izvođenje scenskih događaja, bilo bi postavljeno jedno od čvrstih uporišta za planiranje kulturne produkcije i kulturne politike, kao i za obnovu, razvoj i reutilizaciju već izgrađenih objekata kulture u Srbiji. Istovremeno, proučavanje objekata spektakla posmatramo kao prvi korak u širem istraživanju objekata kulture, pa, zatim, javnih zgrada u našoj zemlji uopšte.

Radivoje Dinulović rođen je u Beogradu 1957. godine. Diplomirao je i magistrirao na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, a doktorirao na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu kod profesora dr Ranka Radovića. Bavi se projektovanjem, istraživanjem i teorijom arhitektonskog i scenskog prostora. Stručnu karijeru započeo je 1985. godine u pozorištu Atelje 212 u Beogradu, u kome je deset godina bio rukovodilac scenske opreme, tehnički direktor i projektant rekonstrukcije zgrade, a akademsku 1996. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu učešćem u osnivanju odseka za arhitekturu, na kome je i danas profesor arhitektonskog projektovanja i dizajna, scenskog dizajna, efemerne arhitekture i rukovodilac Katedre umetnost primenjenu na arhitekturu, tehniku i dizajn. Rukovodilac je studijskih programa doktorskih akademskih studija arhitekture i urbanizma, kao i scenskog dizajna. Na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu predaje od 1998, a na postdiplomskim interdisciplinarnim studijama Univerziteta umetnosti u Beogradu od 2001. godine. Gostujući je profesor na Arhitektonsko-građevinskom fakultetu u Banjaluci, kao i na međunarodnim master studijama pozorišne režije na Univerzitetu Sv Ćirilo i Metodije u Skoplju. Autor je više od stotinu arhitektonskih i urbanističkih projekata, među kojima je i šesnaest pozorišta u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Rusiji. Realizovao je više od šezdeset pozorišnih scenografija, među kojima i devet sopstvenih. Objavio je više desetina stručnih tekstova o arhitekturi i scenografiji u časopisima, zbornicima i monografijama. Autor je knjige „Arhitektura pozorišta XX veka“ i monografije „Teatar – Politika – Grad“. Kao član autorskog tima objavio je višejezični rečnik pozorišnih termina „New Theatre Words“. Urednik je elektronskog izdanja Oistat-a „Digital Theatre Words“ za srpski jezik. Član je uredništva publikacije „World Scenography“ (1975-1990). Radove je izlagao u SAD, Velikoj Britaniji, Italiji, Holandiji, Grčkoj, Češkoj, Sloveniji, Makedoniji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Bio je kustos nastupa Srbije na Praškom kvadrijenalu 2007. (nagrada „Ranko Radović“ za 2007. godinu) i komesar nacionalnog nastupa 2011. godine. Bio je predsednik Saveta i selekcione komisije Beogradskog letnjeg festivala Belef. Član je Saveta Festivala pozorišta Srbije u Užicu. Bio je jedan je od osnivača JUSTAT Centra za scensku umetnost i tehnologiju i Bijenala scenskog dizajna. Sada je direktor Centra za scenski dizajn, arhitekturu i tehnologiju – Oistat centra Srbija (SCen). Bio je rukovodilac naučnog projekta „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali arhitektonskih objekata za scenske događaje u Republici Srbiji“ (Ministarstvo nauke Republike Srbije, 16010), a sada vodi projekat „Tehničko-tehnološko stanje objekata domova kulture u Republici Srbiji, kao nastavak prethodnog istraživanja.

PROMENA CIVILIZACIJE ILI SAMO JEDNA UTOPIJA (KONCEPT, NAMENA, PROGRAMSKA ORIJENTACIJA DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI)

Dr Maja Ristić

Nijedna „priča“ o kulturnom razvoju, ni jedan naučni tekst o funkciji, nameni, ulozi i misiji Domova kulture, u bilo kom vremenu i prostoru, ne može, a da se ne pozove na nadahnute ideje o „novoj“ i „slobodnoj“ ulozi kulture u društvu, koje je Andre Marlo, književnik, teoretičar umetnosti, Ministar informisanja i kulture, pokušao da sprovede u Francuskoj, a koje su omogućile stvaranje novih institucija difuzije, animacije i stvaralaštva – Domova kulture. Marlo se zalaže za decentralizaciju i demokratizaciju kulture, slobodu stvaranja i širenja mreže kulturnih institucija. „Ne postoje i nikada neće postojati domovi kulture koje će stvoriti država ni gradsko veće. Dom kulture ste vi sami. Treba da znamo da li ga vi želite ili ne. I ako ga želite, to znači da preduzimate nešto najbolje što je ikada preduzeto u Francuskoj, i u tom slučaju za manje od deset godina ta tužna reč „provincija“ će nestati...” izvod je iz govora Andre Marloa prilikom otvaranja Doma kulture u Amijenu 1966. godine. I to je koncept koji želi da sledi svaki Dom kulture u bilo kom delu planete: stvoriti prostor za nove umetničke projekte, omogućiti razvoj „nove publike“, učiniti grad, opštinu, regiju, okrug, palanku, selo boljim mestom za život (kulturološki, sociološki i ekonomski). Funkcija Doma kulture je da svojom programskom polivaletnošću premosti sve praznine u životu grada i regiona. Marloov model kulturne politike iz koje proizilazi zalaganje za osnivanjem i izgradnjom Domova kulture pretrpeo je brojne razvojne zastoje i probleme usled društvenih, političkih promena i promena u stilu života građana sveta. Ipak Marloova ideja predstavlja polazište za istraživanje i analizu Domova kulture. Stoga ćemo je koristiti prilikom utvrđivanja misije, namene i programske orijentacije Domova kulture u Srbiji u novom milenijumu. Teoriju i praksu iz prošlosti pokušaćemo da primenimo na sadašnjost.

Ciljevi rada će biti: istraživanje značaja i uloge Domova kulture u kulturnom životu Srbije, istraživanje koncepta i programske opredeljenosti Domova kulture, analiza međuzavisnosti kulturne politike Republike Srbije i njen uticaj na rad Domova kulture.

Rad treba da utvrdi, na osnovu empirijskog istraživanja na projektu: „Tehničko – tehnološki stanje i potencijali objekata Domova kulture u Republici Srbiji“ trenutne programske i produkcione osobnosti Domova kulture u Beogradu (Dom omladine Beograd, SKC, Kulturni centar Studentski grad, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Ustanova kulture „Vuk“, Ustanova kulture Palilula, Kulturni centar Beograda, Kulturni centar Grad..) i Srbiji (Dom kulture Čačak, Kulturni Centar Kruševac, Kulturni centar Leskovac, Centar za kulturu Loznica, Centar za kulturu Požarevac..), kao i mogućnosti njihovog uticaja na poboljšanje života u gradovima u kojima deluju. Osnovnu hipotezu koju ćemo u radu pokušati da dokažemo je da koncept Domova kulture u Srbiji, nezavisno od raznolikih, ambicioznih aktivnosti, angažovanja umetnika različitog opredeljenja i težnje ka razvoju kulturnih potreba stanovništva, ne mogu da ostvare Marloov utopistički i „otvoreni“ koncept Domova kulture.

Dr Maja Ristić rođena je 1973. godine u Beogradu. Na Fakultetu dramskih umetnosti je magistrirala („Uticaj pozorišne politike na menadžment Narodnog pozorišta u Beogradu 1868 – 2003“) i doktorirala (*Publika muzičkog pozorišta u Beogradu – Pozorište na Terazijama i Opera i teatar Madlenianum*) i od 1996. godine angažovana je u različitim zvanjima (obdareno lice, stručni saradnik, asistent - pripravnik, asistent) na Katedri za menadžment i produkciju pozorišta, radija i kulture, predmetu Pozorišna produkcija. Od 2010. godine predaje u zvanju docenta predmete na osnovnim i master studijama. Njena naučna interesovanja vezana su za empirijsko i teorijsko istraživanje fenomena pozorišne publike, muzičkog pozorišta, pozorišne politike i menadžmenta pozorišta. Osmislila je silabi za predmet *Pozorišna publika*, koji predaje i na Katedri za Pozorišnu i radio režiju. Radila je na naučnim projektima Ministarstva prosvete i nauke. Naučne radove objavljivala je u Zborniku Fakulteta dramskih umetnosti, Zborniku Matice srpske za scenske umetnosti i muziku. Dugo godina pisala je za kulturni dodatak lista Politika. Trenutno piše za nedeljnik NIN. Bila je mentor preko desetina master radova na Univerzitetu umetnosti u Beogradu.

PROGRAMSKE OSNOVE DOMOVA KULTURE U KONTEKSTU PROMENA IDEOLOŠKE DRUŠTVENE SLIKE - SLUČAJ SFRJ

Mr Dragana Konstantinović

U prvom Petogodišnjem planu razvitka privrede FNRJ jasno je istaknuta potreba da se zajedno sa infrastrukturnom i industrijskom modernizacijom zemlje sprovede i kulturna izgradnja socijalističke jugoslovenske nacije kroz izgradnju institucija kulture. Polivalentni centar, u svim svojim tipološkim varijetetima urbanih i ruralnih sredina, postao je osnovna jedinica razvoja kulturne infrastrukturne mreže, kroz koju su reflektovane aktuelne društvene ideologije. Ogroman napor države da gradi prednjačio je razvoju građevinske industrije, projektantske i izvođačke metodologije, pa čak i urbanoj kulturi, gde su mnoga naselja bila tek na samom početku masovne infrastrukturne i urbane transformacije kako bi se dosegli odgovarajući uslovi života i standarda radničkog stanovništva.

Posmatranje polivalentnih centara, kao tipološkog reda koji je generisao niz arhitektonskih ishodišta u svom razvoju značajno je sa više aspekata. Najpre, domen kulture bio je značajni partijski prioritet kojim se podizala svest stanovništva kako bi percepcija ideoloških stremljenja političkog vrha bila poboljšana. Isto tako, institucionalizovani su razni oblici ljudskih aktivnosti, osim radnih, koji su imali najviši ideološki i moralni značaj, a pre svega, kontrolisana je potrošnja slobodnog vremena, kroz jasno usmeravanje aktivnosti. Međutim, i pored toga, razvoj polivalentnih centara, u svim njihovim oblicima, reflektuje značajne promene ideoloških postavki i najmasovniji poduhvat medijacije ideja političkog vrha kroz arhitekturu, ne samo kroz njen reprezentacijski domen, nego i kroz proces programske konceptualizacije i oblika realizacije, čime su planski uspostavljane relacije sa novim društvenim kontekstom.

Ključne reči: Jugoslavija; arhitektonski program; domovi kulture; zadružni domovi; polivalentni centri; 20.vek

Mr Dragana Konstantinović, dipl.inž.arh., asistent je na Departmanu za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka, na predmetima iz oblasti arhitektonskog projektovanja. Diplomirala je 2003. na Fakultetu tehničkih nauka, Departman za arhitekturu i urbanizam, magistrirala 2009.godine na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, sa tezom *Interakcija arhitekture i sistema unutrašnjeg komfora – promene i razvoj odnosa na primerima poslovnih zgrada*.

Aktivni je projektant i istraživač na projektima Ministarstva za nauku i zaštitu životne sredine i Gradske uprave za zaštitu životne sredine. Objavila je veći broj naučnih i stručnih radova, izlagala na naučnim i stručnim skupovima u zemlji i inostranstvu.

PROCEP U IMAGINARNOM: DOMOVI KULTURE I UMETNIČKE IDEOLOGIJE ŠEZDESETIH GODINA DVADESETOG VEKA NA PRIMERU KULTURNOG CENTRA U BEOGRADU

Dr Jelena Stojanović

Otvaranje brojnih domova kulture u SFRJ šezdesetih godina prošlog veka je potvrdilo novo mesto i značenje kulturnog polja u dominantnom političkom diskursu. To je bilo vreme velikih političkih, ekonomskih i društvenih promena gde je kultura dobila ulogu označitelja svega drugačijeg, novog, jednostavno 'promene'. Na primeru Kulturnog centra u Beogradu tekst istražuje šta je to praktično značilo i na koje se sve načine manifestovalo. Naime kako je dominantna retorika tzv. socijalističkog estetizma, neutralnog umetničkog diskursa koji je slavio samodovoljnost umetničkog i neprikosnovest estetskog predmeta, bila problematizovana retorikama enformela na primer i kakve je sve to značenjske pomake donelo. Takođe kako je i na koji način došlo do formiranja retorike 'crnog talasa' i kakvo je značenje ta borba imala u stvaranju novonastalog kulturnog polja.

U Istraživanju tekst će se osloniti pored teorija Pjer Burdjea i na spise Lazara Trifunovića i Živojina Pavlovića.

Gljučne reči: Kulturni centar Beograd, socijalistički estetizam, enformel, retorika promene.

Jelena Stojanović je diplomirala na Katedri za modernu istoriju umetnosti kod prof. Lazara Trifunovića, na Odeljenju istorije umetnosti, Filozofskog fakulteta u Beogradu. Magistrirala je i doktorirala iz istorije i teorije savremene umetnosti, Sorbona, Pariz. Njeno polje specijalizacije su evropska i francuska posleratna umetnost i vizuelna kultura, avangardna i neo-avangardna umetnost, kritikalna muzeologija. Radila je kao kustos Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, kao direktorka Handwerker Galerije (Itaka Koledž, SAD), kao profesor istorije umetnosti na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, Univerzitetu u Sidneju, Univerzitetu u Koloradu, Itaka Koledžu, Kornel Univerzitetu i Akademiji lepih umetnosti u Beogradu. Jedan od recenzenata za Contemporary Art: Art Since 1970; Brandon Taylor, Prentice Hall, New Jersey, 2005. Organizator konferencije Colonization of Everydayness: Cold War Histories, godišnja konferencija CAA, Atlanta, 2005. Dobitnica stipendija i počasti Geti instituta i Škole za teoriju i kriticizam Kornel univerziteta. Živi na relaciji Beograd, Srbija i Itaka, SAD.

KULTURNO-ISTORIJSKA VREDNOST SOKOLSKOG DOMA - „DOMA KULTURE“ U SUBOTICI

Renata Balzam
Mr Babić Tatjana

Istraživački problem rada usmeren je na analizu kulturno-istorijske vrednosti Sokolskog doma u Subotici. Polje istraživanja ovog rada obuhvata period od osam decenija XX veka, tj. od 1930 do 2012. Ovaj grad u kom se susreću brojni uticaji predstavlja i "dom" za kulturne centre sa osobinama multikulturalnosti.

Gradsko jezgro Subotice je 1986. godine proglašeno za prostornu kulturno-istorijsku celinu obeleženu svojstvenom arhitekturom na kojoj se oslikavaju stilovi XIX i XX veka - dominantna secesija, moderna i današnja postmoderna. Sokolski dom je deo ove eklektične urbane matrice, a karakteristična arhitektura i koncept gradnje prikazuju ideologije "Sokola" i tendencije koje su tada vladale. Objekat je svojom sadržinom i formom trebao postati simbol i prikazati moć, snagu i veličinu tadašnje Kraljevine Jugoslavije. Dom je građanima nudio razne programe iz kulture, obrazovanja, sporta i zabave od samog početka postojanja. Trenutno je ovaj objekat sportski i kulturni centar grada u kom se osim sportskih klubova nalaze Dečje pozorište i privremeno Scena Jadran Narodnog pozorišta. Istorijski posmatrano objekat je doživeo niz transformacija u pogledu arhitekture, a posebno su se menjale njegove funkcije i značenja. Osim toga sam naziv objekta, kao i programe koji su takve institucije pratile razvijale su se u skladu sa vladajućim ideologijama XX veka.

Iako zvanično nije Dom kulture, niti kulturni centar, ovaj objekat, oduvek je bio sedište različitih kulturnih dešavanja u ovom gradu i jedini je gradski dom multinacionalnog karaktera. Stanje u kom se objekat trenutno nalazi je potpuno zabrinjavajuće, te je istraživanje i rešavanje pitanja dalje egzistencije kao kulturnog repera grada od velikog značaja.

Ključne reči: dom kulture, sokolski dom, multikulturalnost, Subotica

Renata Balzam rođena je 1986. godine u Subotici. Diplomirala je 2010. godine na master studijama Departmana za arhitekturu i urbanizam pri Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Student je završne godine specijalističkih akademskih studija na istom departmanu od decembra 2010. Kao demonstrator, učestvovala je u radu sa studentima prve godine i to na predmetima „Arhitektonske konstrukcije“ i „Uvod u arhitektonski dizajn“. Bila je učesnik i organizator nekoliko izložbi, klasičnih i višemedijskih formata.

Tatjana Babić rođena je 1970. godine u Novom Sadu. Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu u Brogradu, a magistrirala 2010. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu sa tezom „Vile Novog Sada – kontekst i kontinuitet u XX i početkom XXI veka“. Zaposlena je na Departmanu za arhitekturu i urbanizam od osnivanja - 1996. godine. Učestvovala je u radu više predmeta na svim godinama studija. U periodu od 2008. godine do danas u okviru nastavnog procesa predmeta „Uvod u arhitektonski dizajn“ uvela je nekoliko novih formata od kojih je najznačajniji „Radionica – izložba u javnom prostoru“. Bila je kustos više izložbi. Koordinator je galerije „Đura Kojić“ Fakulteta tehničkih nauka od 2008. godine i član Upravnog odbora i Saveta za izlagačku delatnost i međunarodnu saradnju Društva arhitekata Novog Sada od 2011. godine.

ULOGA DOMA KULTURE U ODNOSU NA DRUŠTVENE KONTEKSTE U SRBIJI/ BEOGRADU: USTANOVA KULTURE "VUK KARADŽIĆ"

Aleksandar Brkić

Dom kulture, kao jedan od ključnih elemenata deetizacije, decentralizacije i regionalnog pristupa kulturnoj politici u okviru FNRJ, a kasnije i SFRJ, bio je samo jedan od elemenata strategije planskog razvoja kulture u nekadašnjoj Jugoslaviji koji se može smatrati progresivnim, a koji je na neki način kombinovao iskustva razvoja kulture iz SSSR-a i zemalja Zapadne Evrope, pre svega Francuske Andrea Malroa. Kako su se društveni konteksti menjali tokom decenija, planovi zaboravljali, a upravljanje ustanovama kulture podleglo sistemu permanentnog kriznog menadžmenta, tako su i Domovi kulture postali svojevrsno "grobље slonova" nekog davnog sistema za koji više nismo ni sigurni da li je zaista i postojao. Istražujući kroz genealošku analizu istoriju Doma kulture/Ustanovu kulture "Vuk Karadžić" i ukrštajući je sa kontekstima kroz koji je ovaj dom kulture prolazio, ovo istraživanje daje preporuke za sadašnjost i budućnost jednog doma kulture u Beogradu.

Ključne reči: dom kulture, planski razvoj kulture, genealoška analiza

Aleksandar Brkić diplomirao je na Katedri za pozorišnu i radio produkciju na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, završio master studije iz menadžmenta na City Univerzitetu u Londonu i magistrirao na grupi za Scenski dizajn Interdisciplinarnih poslediplomskih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu. Doktorant je na programu Menadžment umetnosti i medija Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, i angažovan kao predavač/istraživač doktorant na UNESCO katedri za Kulturnu politiku i menadžment na Univerzitetu umetnosti. Gostujuća predavanja, treninge i radionice držao je u Velikoj Britaniji, Francuskoj, Španiji, SAD, Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Češkoj, Kirgistanu, Kipru. Član je Compendium tima za Srbiju (Savet Evrope), član upravnog odbora ECURES-a (Evropska asocijacija istraživača iz oblasti kulturne politike), potpredsednik S.Cen-a (OISTAT centar Srbija). Učestvovao na velikom broju akademskih konferencija i simpozijuma; autor više stručnih tekstova iz oblasti menadžmenta u kulturi, kulturne politike i studija kulture. Aktivno radi kao producent i menadžer u umetnosti uglavnom kroz međunarodne partnerske projekte.

KULTURNE POTREBE I PROSTORI ZA KULTURU STUDIJA SLUČAJA: BEČEJ

Dr Tatjana Dadić Dinulović
Dr Romana Bošković

Dom kulture kao prostorni sistem i kao organizaciona struktura nastao je u potrazi za preciznim odgovorom na kulturne potrebe razvijene u jednom specifičnom i artikulisanom vremenskom, istorijskom i ideološkom periodu, nastalom nakon II svetskog rata u Jugoslaviji. Ova institucija omogućila je uspostavljenje odnosa prema već artikulisanim potrebama za produkcijom u kulturi, ali i različitim vrstama participacije (aktivne i pasivne). Sa druge strane, svojim programima kao i prostornim kapacitetima bila je usmerena na generisanje novih potreba, drugim rečima, na ustanovljavanje nove i drugačije kulture života. Ipak, gotovo sve već pomenute komponente produkcije karakteristične za domove kulture, postojale su i ranije, s tim što je u njihovom programskom i prostornom smislu vladala potpuna disperzija. Cilj ovog istraživanja je da identifikuje, osvetli i prouči mesta i prostore događaja iz sfere kulture koji su se planski ili spontano odvijali u urbanom prostoru Bečaja, a pre nastanka organizovanih multifunkcionalnih institucija kulture. Smisao ovog istraživanja nije okrenut ka ispitivanju istorije već potencijala grada za nastanak, podršku ili inicijaciju različitih kulturnih sadržaja u današnjem vremenu, nakon promene koja se iz sfere ekonomije i politike proširila na sve domene društva, gde je kultura među najuočljivijim oblastima. Pitanje novog, izmenjenog života postojećih građevina namenjenih kulturnoj produkciji jednako je važna tema kao i pitanje autentičnih prostornih odgovora na konkretne potrebe za događajima i programima koji su karakteristične za svako društvo i za svaku epohu, pa i za ovu sadašnju.

Ključne reči: kulturne potrebe, produkcija u kulturi, prostor kao odgovor, prostor kao pokretač

Tatjana Dadić-Dinulović (Beograd, 1963) je teoretičar i umetnik u oblasti scenskog dizajna. Bavi se fenomenologijom scenskih događaja, kao i relacijom umetnika, medija i prostora. Magistrirala je teoriju umetnosti i medija i scenski dizajn, a doktorirala scenski dizajn na Univerzitetu umetnosti u Beogradu. Autor je dve knjige i brojnih priloga u naučnim i stručnim časopisima, na konferencijama i stručnim skupovima. Autorske radove iz oblasti scenskog dizajna izlagala je u Srbiji, Crnoj Gori, Italiji, Češkoj, Bosni i Hercegovini i Kini, među kojima su Bijenale arhitekture u Veneciji (2004) i Kvadrilenalu u Pragu (2007). Vanredni je profesor na Novoj akademiji umetnosti, docent na Akademiji lepih umetnosti u Beogradu i predavač na doktorskim studijama na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu.

Romana Bošković (Čapljina, 1981) je arhitekta i umetnik u oblasti scenskog dizajna. Diplomirala je na Departmanu za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, a doktorirala scenski dizajn na Univerzitetu umetnosti u Beogradu. Deluje u oblasti scenskog dizajna, višemedijske umetnosti, urbane animacije i animacije u kulturi. Umetničke radove izlagala je i prikazivala na nacionalnim i međunarodnim manifestacijama (BELEF, Mikser, INFANT, BINA). Objavila je niz stručnih tekstova u različitim publikacijama. Predavač je na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu i Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu.

PROGRAMSKA STRUKTURA I PROSTORNA ORGANIZACIJA DOMOVA KULTURE U ODNOSU NA POTREBE LOKALNE ZAJEDNICE

Maja Momirov

Savremene institucije kulture razvijaju se u odnosu na, pre svega, sociološke, ekonomske i kulturološke faktore rezultujući kompleksnošću programske strukture, što dalje utiče na prostornu organizaciju objekata. Potrebe savremenog načina života, razvoj potrošačkog, multikulturalnog i takozvanog informacionog društva dovele su do neophodnog redefinisanja uloge kulturnih institucija koje danas pored osnovnih funkcija postaju mesta koja zadovoljavaju različite potrebe savremenog korisnika. Domovi kulture su specifična kategorija institucija kulture iz razloga što ne sadrže jednu primarnu funkciju, već čitav spektar kulturnih ponuda koje zadovoljavaju specifične potrebe lokalne zajednice. Analizirajući domove kulture i kulturne centre u Republici Srbiji možemo uočiti da se programska struktura kvantitativno, odnosno po broju zastupljenih programa ne razlikuje značajno na primerima domova kulture u većim gradovima i manjim sredinama. Bitne razlike se uočavaju tek detaljnijim posmatranjem prostorne organizacije ovih objekata. Visok nivo konkurencije kulturne produkcije u velikim gradovima uslovljava svaku kulturnu instituciju da osmisli specifičan događaj, prostor ili iskustvo kojim će se izdvojiti u širokoj ponudi. Sa druge strane, u manjim sredinama nedostatak kulturne produkcije rezultirao je time da domovi kulture moraju da odgovore na sve kulturne potrebe stanovništva u okviru jednog arhitektonskog prostora. Rad se bavi uporednom analizom programske strukture i prostorne organizacije domova kulture u odnosu na potrebe lokalne zajednice, koristeći relevantne primere. Kreativni pristupi rešavanju problema, od osmišljavanja specifičnih vidova realizacije programa, do korišćenja prostora sa preklapanjem funkcija, značajni su za rad i buduće pravce razvoja ovih institucija.

Ključne reči: kulturni centri, programska struktura, prostorna organizacija, kulturna produkcija

Maja Momirov rođena 1985. godine u Novom Sadu. Osnovne i diplomske akademske-master studije završila na Departmanu za Arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu 2010. godine. Doktorske akademske studije iz oblasti Arhitekture i urbanizma upisala je 2011. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Zaposlena kao istraživač pripravnik na projektu Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije „Tehničko-tehnološko stanje i potencijal objekata Domova kulture u Republici Srbiji“. Autor i koautor je naučnih radova i konkursnih projekata prezentovanih na domaćim i međunarodnim skupovima.

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA I STUDENTSKI KULTURNI CENTAR - STANJE I POTENCIJALI PROSTORA ZA KULTURU NOVOG SADA

Miljana Zeković
Višnja Žugić

Cilj ovog rada je da istraži, analizira i vrednuje postojeće prostore namenjene kulturi u Novom Sadu, a zatim da uspostavi jasan odnos ka umetničkoj produkciji dve institucije kulture - Kulturnog centra Novog Sada i Studentskog kulturnog centra Novog Sada, njihovom trenutnom stanju i razvojnim prostornim i programskim potencijalima. U radu će biti analizirana arhitektura svih prostora kojima raspolažu ove institucije, biće ukazano na oblike njihove upotrebe koji su trenutno aktuelni, ali će takođe biti ukazano na promene funkcija prostora pri realizaciji nesvakidašnjih projekata u njima (primeri adaptacije i revitalizacije zapuštenog prostora KCNS-a za potrebe međunarodnog pozorišnog festivala i izložbe studentskih radova u industrijskoj hali SKCNS-a). Kroz rad će se posebno istaći doprinos mišljenja studenata arhitekture o datim prostorima, ostvaren kroz individualne diplomske radove.

Ključne reči: Kulturni centar Novog Sada; Studentski kulturni centra Novog Sada; arhitektura; pozorište; izložba.

Miljana Zeković je završila osnovne studije na Departmanu za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu (1998-2004). Student je doktorskih studija na istom fakultetu. Tokom studiranja stipendista je mnogih republičkih i stranih fondacija. Od školske 2001/2002. godine učestvuje u nastavi, a od 2007. godine je i zaposlena na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Tokom godina učestvovala je u nastavi na predmetima iz oblasti arhitektonskog projektovanja, na trećoj, četvrtoj i petoj godini studiranja. Njena osnovna interesovanja su arhitektonsko projektovanje, efemerna arhitektura i granični prostori arhitektonske prakse. Autor je i koautor većeg broja naučnih radova, objavljenih u zemlji i inostranstvu. Učesnik je mnogih naučnih konferencija. Takođe, organizator je i rukovodilac studentskih radionica u okviru predmeta na kojima je angažovana.

Višnja Žugić je student treće godine doktorskih studija na studijskom programu Arhitektura i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu. Završila je integrisane osnovne i master studije na Departmanu za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu u oktobru 2010. godine. Od 2008. godine aktivno učestvuje u nastavi kao demonstrator na predmetima Arhitektonsko projektovanje 1, Arhitektonsko projektovanje 2 i od 2010. godine na novoosnovanom kursu Efemerna arhitektura. Na istom Departmanu radi kao saradnik u nastavi od maja 2011. godine. Aktivno učestvuje, kao autor ili mentor, u brojnim grupnim izložbama i radionicama koje se bave temama prostora i događaja, prostora i tela i efemernom arhitekturom. Koautor je nekoliko nagrađenih projekata iz oblasti arhitektonskog projektovanja i videa.

NESVAKIDAŠNJE I NEOBIČNE POJAVE U DOMOVIMA KULTURE

Dragana Pilipović
Karl Mičkei

Istražujući Domove kulture i Kulturne centre kroz projekat „Tehničko tehnološko stanje i potencijali arhitektonskih objekata Domova kulture na teritoriji Srbije“ uočene su mnoge neobične pojave koje se odnose na sadržaje koji nisu tipični za analiziranu tipološku grupu. Fenomeni koji se odnose na programsku strukturu su učestaliji u ruralnim sredinama u odnosu urbane i dovodi u pitanje izraženu razliku između ove dve sredine.

Šta zapravo predstavlja kulturno za ruralnu sredinu?

Kako se to manifestuje kroz objekte domova kulture?

Na osnovu primera biće ispitan pojam i značaj kulture u ruralnom kontestu. Zatim sledi analiza „ruralne kulture“ - u kojoj meri je ona odredila biće u datom kontekstu i na taj način ga preslikala na Dom kulture.

Cilj rada je da ukaže na činjenicu da je kontekst promenio funkciju Doma kulture kao kulturno-umetničku instituciju u dom namenjen raznim privatnim događajima. Kao i da se desilo nazadovanje ovakve vrste institucija od prvobitne ideologije stvaranja doma kao nešto što je imalo ulogu da zadovolji kulturno i umetničku delatnost.

Ključne reči: ruralna kultura, ruralni kontekst, domovi kulture, funkcija doma kulture

Dragana Pilipović je diplomirani arhitekta-master, zaposlena kao istraživač na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Kao stipendista bila je angažovana na naučno-istraživačkom projektu „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali arhitektonskih objekta za scenske događaje u Republici Srbiji“, a od 2011. na projektu „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali arhitektonskih objekta Domova kulture u Republici Srbiji“, Ministarstva prosvete i nauke. Kao saradnik aktivno radi u nastavi na predmetima Arhitektonsko projektovanje I i II od 2006.godine. Bila je zaposlena kao projektant – saradnik u arhitektonskom birou „l'M architect & associates“. Član je projektnog tima u izradi glavnog arhitektonskog projekta „Nučno-tehnološki park“ Univerziteta u Novom Sadu.

Karl Mičkei je diplomirao na Univerzitetu u Novom Sadu, na Fakultetu tehničkih nauka 2005. godine. Diplomski rad brani na predmetu Arhitektonsko projektovanje kod Prof. dr Radivoja Dinulovića sa projektom "Jedan savez i jedan hostel". Projekat je nagrađen prvim mestom na konkursu diplomskih radova izvedenih u CAD softveru (oktobar 2005). Radio je u nekoliko projektantsko/izvođačkih firmi u Novom Sadu (2004-2011), gde se usavršava i upoznaje sa konkretnim radom u praksi. Od 2008. godine poseduje licence odgovornog projektanta i izvođača u oblasti arhitekture. Trenutno pohađa doktorske studije na Fakultetu tehničkih nauka, Departman za arhitekturu i urbanizam (II godina), gde je zaposlen kao asistent na predmetima Arhitektonsko projektovanje 1/2 i Arhitektonsko projektovanje kompleksnih programa. Takođe je angažovan na fazama izrade dopuna i izmena na projektu Narodnog pozorišta u Subotici. Član je Inženjerske komore Srbije (IKS) i Društva arhitekata Novog Sada (DaNS).

MODELI KOMUNIKACIJE IZMEĐU KUĆA KULTURE I PUBLIKE

Aleksandra Pešterac
Daniela Dimitrovska

Zadatak arhitekture javnih objekata čija je primarna delatnost kultura, jeste da uspostavi vizuelnu komunikaciju sa svojom publikom i to van konvencionalnog prostora događaja. Imajući u vidu ovu činjenicu, arhitektura kuće, posredstvom multimedija, teži ka prikazivanju sadržaja koji se odigrava unutar nje. Konkretno je reč o procesu promovisanja delatnosti kuće, koji modifikuje tipičnu arhitektonsko-urbanističku sliku objekta. Trijada koja čini ovaj komunikativni mehanizam jeste : POŠALJILAC-POSREDNIK-PRIMALAC, drugim rečima KUĆE KULTURE - PROSTORNA ARTIKULACIJA MULTIMEDIJALNIM SREDSTVIMA – ČOVEK/GLEDALAC. Ovakva komunikacija u suštini jeste značajni dijalog koji se završava sa različitim modelima vizuelnih informacija u vidu (1)poruke i/ili (2)doživljaja. Situacija diktira metode i vrstu multimedijalnog sredstva koje se koristi pri realizaciji poruke/doživljaja.

Kroz analizu konkretnih događaja institucija na primerima Domova kulture i Kulturnih centara u Srbiji, u ovom radu istraživaće se postupak promovisanja programa kuće publici. Osnovni cilj istraživanja rada jeste građenje svesti o potencijalu percepcije kuće kulture kao narativno-scenskog repera, zbog deficita modela javnog oglašavanja kuće.

Ključne reči: vizuelna informacija, poruka, doživljaj, multimedijalna sredstva, prikazivanje

Aleksandra Pešterac je diplomirani arhitekta-master, trenutno student doktorskih studija na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Završila osnovne studije na Odseku za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu 2010.godine. Kao saradnik u nauci angažovana je u nastavi na predmetima Arhitektonsko projektovanje 1 i 2 na osnovnim studijama, kao i na predmetu Arhitektonsko projektovanje kompleksnih programa na master studijama. Trenutno je zaposlena kao istraživač na Fakultetu tehničkih nauka, na projektu „Tehničko-tehnološko stanje i potencijali objekata Domova kulture u Republici Srbiji”, podržanog od Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Koautor je nekoliko nagrađenih projekata iz oblasti arhitektonskog projektovanja. Član je Društva arhitekata Novog sada (DaNS).

Daniela Dimitrovska, rođena 1986.godine u Bitolju, diplomirala je na Univerzitetu u Novom Sadu, na Fakultetu tehničkih nauka 2011. godine. Diplomski rad brani na predmetu Kreativno i teorijsko istraživanje u arhitekturi i urbanizmu, kod Prof. dr Radivoja Dinulovića sa projektom "Film o mom životu u lažnoj kutiji". Sarađivala je sa pozorišnim rediteljem Sofijom Ristevskom, kao scenograf na pozorišnoj predstavi „Ženi bez maš i ništa povekje”, Nacionalni teatar Bitolj. Predstava je nagrađena na Exponto-u. Osim pozorišne predstave autor je nekoliko kratkih igranih filmova, i jednog dokumentarca. Trenutno pohađa doktorske studije na Fakultetu tehničkih nauka, Departman za arhitekturu i urbanizam (II godina), gde je zaposlena kao asistent na Katedri za umetnost primenjenu na arhitekturu, tehniku i dizajn.

ZNAČAJ URBANISTIČKIH USLOVA ZA FUNKCIONISANJE DOMOVA KULTURE U REPUBLICI SRBIJI

**Dr Ljiljana Vukajlov
Aleksandra Bandić
Dijana Apostolović**

Zastupljenost i razvoj kulture u svim naseljima su uslovljeni mnogobrojnim faktorima, od kojih se posebno izdvaja postojanje inicijative za organizacijom kulturnih manifestacija i interesovanje stanovnika za takva dešavanja. Međutim, postojanje adekvatnih prostora, površina i objekata za održavanje kulturnih događaja su osnovni preduslov da bi se određene manifestacije mogle uopšte i realizovati. Osim toga, za kvalitet funkcionisanja takvih objekata su veoma značajne i njihove urbanističke karakteristike.

Ovim radom su istraženi urbanistički uslovi Domova kulture u manjim naseljima Republike Srbije. Proverene su prednosti i nedostaci lokacija ovih objekata u širem i užem okruženju, sagledan je uticaj neposredne okoline, analizirana je dostupnost do njih, kvalitet prilaza, mogućnost okupljanja ljudi, ulaza i korišćenja preprostora i unutrašnjosti objekata. Provereni su i ekološki uslovi koji su posledica prirodnih karakteristika i izgrađenosti okruženja. Posebna pažnja je posvećena arhitektonskom oblikovanju, jer su ovi objekti elementi identiteta svojih naselja, a sagledana je i mogućnost okupljanja ljudi na površinama ispred njih.

Istraživanje urbanističkih karakteristika Domova kulture je sprovedeno na osnovu prethodno utvrđenog modela istraživanja i postignutih rezultata rada na nastavnom predmetu Urbana/ruralna analiza i morfologija na Departmanu za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu. Nakon sprovedenih analiza i valorizacija pojedinačnih objekata, pristupilo se i uporednoj analizi i valorizaciji kroz zadate kriterijume. Na osnovu pojedinačnih rezultata istaknute su specifičnosti urbanističkih uslova za svaki reprezentativni Dom kulture, dok se na osnovu ukupnih rezultata došlo do opšte slike o uslovljenosti načina i kvaliteta funkcionisanja urbanističkim karakteristikama ovih objekata.

Dok u većim naseljima postoji i veći broj specifičnih objekata kulture (pozorište, bioskop, muzej, galerija) u manjim naseljima se u okviru samo jednog objekta,

Doma kulture, organizuju različite manifestacije i aktivnosti (kulturne, obrazovne, sportske, ugostiteljske zabavne i dr.). Ovi objekti se najčešće nalaze u centralnim područjima naselja, lako su dostupni i uglavnom predstavljaju najvažnije, ponekad i jedino mesto okupljanja ljudi u naselju. Postojanje ovakvih socijalno-kulturnih žiža u naseljima izuzetno je važno, ali je od značaja i ulaganje u njihovo oživljavanje, rekonstrukciju, opremanje i organizaciju, kao i preuređenje neposrednog okruženja.

Ključne reči: urbanistički uslovi, Domovi kulture, Republika Srbija

Ljiljana Vukajlov

Rođena je 1961. godine u Novom Sadu. Diplomirala je 1987. godine na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, gde je i magistrirala 1998. Doktorirala je 2010. godine na Departmanu za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu. Angažovana je kao docent na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Objavila je veći broj naučnih i stručnih radova. Bavi se teorijom urbanizma, a osnovne oblasti interesovanja su joj: urbanizam, saobraćaj, urbana morfologija i analiza, bioklimatska arhitektura, pristupačnost i dizajn za sve.

Aleksandra Bandić

Rođena je 1982. godine u Novom Sadu. Diplomirala je 2007. godine na Departmanu za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih Nauka u Novom Sadu, a potom nastavila obrazovanje na doktorskim studijama. Od 2011. godine je saradnik u nastavi na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Autor je i koautor velikog broja arhitektonskih projekata i naučnih radova. Bavi se arhitektonskim projektovanjem, arhitektonskom analizom i teorijom urbanih prostora.

Dijana Apostolović

Rođena je 1986. godine u Bačkoj Topoli. Diplomirala je 2011. godine na Departmanu za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, gde je upisala i specijalističke akademske studije. Od 2012. godine je angažovana kao saradnik u nastavi na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Autor je nekoliko naučnih radova. Bavi se teorijom urbanih prostora i univerzalnim dizajnom.

URBANI I PROGRAMSKI KONTEKST KULTURNIH CENTARA U VOJVODINI

Dr Darko Reba
Aleksandra Bandić

Cilj rada je da analizira i valorizuje poziciju kulturnih centara u Vojvodini sa aspekta njihove urbane situacije. Istražiće se kontakti i relacije kulturnih centara sa ostalim objektima kulture u neposrednom okruženju, kao i sa otvorenim prostorima sa kojima su u kontaktu. Posebno će se uočiti i naglasiti odnosi sa bitnim urbanim elementima koji doprinose organizaciji i atraktivnosti kulturnih i urbanih programa. U radu će se uspostaviti kriterijumi za analizu urbane pozicije kulturnih centara u Vojvodini u odnosu na svoje neposredno mikro i makro okruženje, što će omogućiti formiranje tipologije i adekvatnu valorizaciju trenutne situacije. Nakon formiranja tipologije i kritičke valorizacije predložiće se strategije i koncepcije za poboljšanje urbanih i programskih kvaliteta kulturnih centara u Vojvodini.

Ključne reči: Kulturni centar, Vojvodina, urbani kontekst, arhitektonski izraz

Dr Darko Reba je rođen 1968. godine u Novom Sadu. Diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 1995. godine. Magistrirao 2001. i doktorirao 2005. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Od 2005. godine predaje predmete koji se bave Urbanističkim projektovanjem na osnovnim, master i doktorskim studijama Departmana za arhitekturu i urbanizam. Od 2007. godine je direktor Departmana za arhitekturu i urbanizam. Od diplomiranja 1995. godine radi u preduzeću "Gardi", u kom rukovodi izradom projektne dokumentacije i gradnjom objekata brojnih tipologija sportskih, obrazovnih, turističkih, stambenih i poslovnih. Objavio knjigu Ulica - element strukture i identiteta, u izdanju Orion Arta iz Beograda.

Aleksandra Bandić je rođena 1982. godine u Novom Sadu. Diplomirala je 2007. godine na Departmanu za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih Nauka u Novom Sadu, a potom nastavila obrazovanje na doktorskim studijama. Od 2011. godine je saradnik u nastavi na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Autor je i koautor velikog broja arhitektonskih projekata i naučnih radova. Bavi se arhitektonskim projektovanjem, arhitektonskom analizom i teorijom urbanih prostora.

GRAD, KULTURA I ARHITEKTURA: STUDIJA SUBOTICE

Oršolja Alaćan

Na prelazu iz XX u XXI vek razvoj kulturnog života u Subotici je znatno ograničen. Glavni problemi koji su izazvali ovu situaciju su prostornog karaktera, a podrazumevaju neadekvatne prostore ili nedostatak prostora za delovanje različitih kulturnih programa i manifestacija. Jedina grana kulturnog života koja je pokazivala pozitivnu razvojnu tendenciju od početka devedesetih godina su festivali. Razlozi leže u specifičnostima ovih manifestacija jer one, suprotno od kulturnih institucija, nisu striktno vezane samo za jedan određen objekat, već lokacije za održavanje festivala mogu da budu promenjene zavisno od potreba. Iz godine u godinu, festivali proširuju svoje programe i zahtevaju više prostora. Shodno tome, danas se i festivali suočavaju sa prostornim problemima jer se većina njihovih programa održava u objektima kulturnih namena. U radu su analizirani uslovi za nastanak aktuelnog stanja kulturnog života u Subotici, istraživanjem razvoja grada, kulture i njegove arhitekture kroz različite vremenske periode. Kao ključni deo istraživanja, analizirani su međusobni uticaji ove tri komponente. Rad posebno proučava transformacije objekata koji su namenjeni ili su bili namenjeni kulturi. Razumevanje odnosa grad-kultura-arhitektura tokom istorije znatno olakšava rešenje savremenih arhitektonskih problema koji su nastali u Subotici.

Ključne reči: Subotica; XXI vek; kulturni život; kulturne institucije; festivali; objekti kulture

Oršolja Alaćan je rođena 16.02.1987. godine u Subotici, gde je završila i srednju građevinsku školu, smer visokogradnja. Studije je upisala 2006. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, odsek za arhitekturu i urbanizam. Bečelov rad odbranila je u martu 2011. godine. Student je master studija, usmerenje Projektovanje u arhitekturi i urbanizmu. Trenutno radi na izradi master rada na temu „*Arhitektonsko-urbanistička studija Festivalskog centra u Subotici*“.